

MUHASEBE DERSİ ALAN ÖĞRENCİLERİN İŞ ETİĞİNE BAKIŞ AÇILARINA İLİŞKİN GİRESUN ÜNİVERSİTESİ'NDE VAKA ARAŞTIRMASI*

CASE STUDY AT GİRESUN UNIVERSITY RELATED TO BUSINESS ETHICS PERSPECTIVES OF STUDENTS WHO TAKE ACCOUNTING COURSES

Murat SERÇEMELİ

Giresun Üniversitesi, İİBF, İŞletme Bölümü, GİRESUN
(muratsercemeli@gmail.com)

ÖZ

Bu çalışmada, muhasebe dersi alan öğrencilerin, iş etiğine bakış açılarının araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, her biri iş etiğiyle ilgili etik ikilem içeren 11 vaka, anket araştırmasıyla uygulanmıştır. Uygulama ile her bir öğrenci için bireysel iş etiği skorları hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin en az etik gördüğü vaka "bir şirket çalışanının şahsi harcamalarını şirket harcaması gibi göstererek kazanç sağlaması ile ilgili" vaka, en çok etik gördükleri vaka ise "kişisel maddi durumu iyi olmayan bir yöneticinin şirketin temettü dağıtacağından önceden haberdar olarak hisse senedi alması ile ilgili" vaka olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin demografik özellikleri açısından etik skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Anahtar Sözcükler: Muhasebe dersi, Etik, İş etiği, Bireysel iş etiği skoru, Vaka analizi

ABSTRACT

In this study, it is aimed to investigate the points of view of students who take accounting course to business ethics. For this purpose, 11 cases with ethical dilemmas related to business ethics were applied by the questionnaire survey. The personal business ethics scores for each student were calculated. As a result of the research, the case in which the students see the least ethics is "a case where a company employee spends his / her personal expenses as a company spending" and the most ethics is "a manager who is not in good physical condition has already received the stock in advance of the dividend payment " cases have been identified. There was no statistically significant difference between ethical scores in terms of demographic characteristics of students.

Keywords: Accounting course, Ethics, Business ethics, Personal business ethics score, Case analysis

* Bu makale 03-05 Mayıs 2018 tarihinde, Uluslararası Uygulamalı İŞletme, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Sempozyumu'nda özet metin olarak sunulan bildirinin, geliştirilerek tam metin haline getirilmiş şeklidir

1. Giriş

Son yıllarda ortaya çıkan denetim skandalları ve küresel mali krizin temelinde, iş hayatında şahsi çıkarların gözetilerek, şirketlerin gerçek durumlarının olduğundan farklı gösterilip, toplumun yanıltılması yatmaktadır.

Muhasebe derslerinde ilk olarak anlatılan konu muhasebenin tanımı yani ne olduğudur. Ardından muhakkak üzerinde durulan hususlardan birisi de muhasebenin temel kavramlarıdır. Her biri ayrı ayrı öneme sahip bu kavramlardan birisi de “sosyal sorumluluk” kavramıdır.

Kısaca sosyal sorumluluk kavramı, muhasebenin işleyişinde sadece belirli bir kişi ya da kurumun çıkarlarının değil, tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi anlamına gelir. Muhasebe verdiği bilgiler sorumluluk duygusu ile hareket edildiği takdirde gerçeğe uygun, tarafsız ve adil olabilir (Sevilengül, 2008: 23). Bu kavram irdelendiğinde aslında oldukça kapsamlı bir yapı taşıdığı söylenebilir. Bu kavram dürüstlüğü, ahlaklı ve etik davranmayı, işlemlerin yürütülmesinde sadece işletme ve çalışanlarını değil çevreyi ve diğer insanları da düşünmeyi içerir.

Alan yazında etik ile ahlak kavramları bazen birbiri yerine bazen farklı kavramlar olarak ele alınmıştır. Bu açıdan iki kavramın ayırımı yapabilmek açısından etik ve ahlak kavramlarının ne olduğuna kısaca değinilmesi faydalı olacaktır.

Etik sözcüğü Yunanca “ethos”, anlamı “karakter” olan, yani “töre” sözcüğünden türetilen töre bilimi olarak tanımlanmaktadır (Gözener, 2008). Türk dil kurumu sözlüğünde ise etik; “1. *Ahlak felsefesi.* 2. *Felsefenin ödev, yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramları analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötüyle ilgili ahlaki yargıları ele alan, ahlaki eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan dalı*” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Etik, insana ne yapması ya da ne yapmaması gerektiğini öneren bir dizi değerlerden oluşur (Özdemir, 2011: 1). Etik kavramının temelinde ise sorumluluk duygusu vardır. Burada geçmişteki olaylardan sorumlu olmaktan çok, geleceğe dönük alınması gereken önlemleri almak güdüsü söz konusudur (Keleş & Hamamcı, 2002: 235).

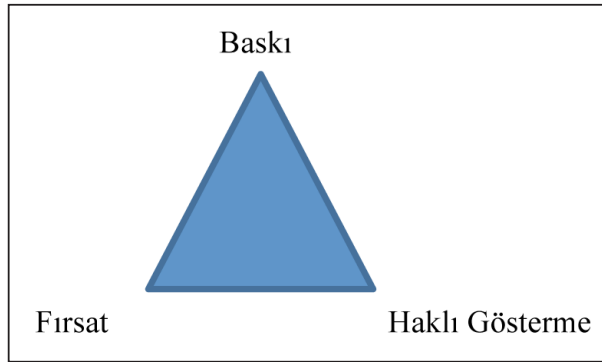
Ahlak, genel olarak yaşanan topluma karşı meydana gelen yükümlülük olarak anlaşılmaktadır (Çiftçi, 2003: 45). Ahlak, toplumsal düzen kuralları dışında, bireyin kendini denetlemesi ve bir tür kendisine hâkim olmasıdır. Birey kendisine hâkim olurken üst benliğin ve aklın etkisi yadsınamaz. Erdemli olmak, başkasına yardım etmek, doğruluk gibi davranışlar ahlakın kapsamına girer. Bireyi iyiliğe götüren içten gelen bir kuvvet olarak ahlak, iradeye, vicdana ve duygulara bağlı, bireyin kendi kendine yasakladığı veya kabul ettirdiği şeylerin bütünüdür. Etik, ahlak esaslarına ve yasalarına ait görüşleri ve fikirleri gösterirken, ahlak, bu görevlerin nelerden oluştuğunu ifade eder. Etik çözüm üretici değil aydınlatıcıdır. Yoksullara yardım, kimsesizleri korumak, yararlı derneklere görev almak, toplumda zayıf olanları korumak gibi hususlar ahlak konusuna girer. Etik insanın tutum ve davranışlarını konu edinir. Ahlak, davranışların toplumsal kurallarından meydana gelirken; etik ise ahlakla ilgili insan davranışlarının neden ve gerekçeleri ele alır (Usta, 2011: 42).

Etik konusunda temel olarak iki teori bulunmaktadır. Bunlardan birincisi davranışları sonuçları açısından değerlendiren teleolojik (gayeci ya da faydacı) yaklaşımdır. İkincisi ise eylemlerin sonuçları yerine kişilerin o eylemi gerçekleştirmekteki amaçları üzerinde duran

deontolojik yaklaşımdır. Teleolojik teoriye göre en iyi davranış, en fazla kişiye refah, mutluluk ve iyilik sağlayan eylemdir. Burada önemli olan diğer bir husus, toplam fayda ile toplam maliyetin karşılaştırılmasıdır. Deontolojik yaklaşıma göre ise davranışlar sonucu ortaya çıkan sonuçlar en fazla (maksimum) faydayı sağlamasa bile, iyi niyetli davranış, etik kurallar açısından doğru davranış olarak kabul edilir. Buradaki temel husus toplum yararından ziyade, bireyin yararidir (Akan, 2007: 14). Deontolojik açıdan doğru olan eylem, iyi olan eylemden bağımsızken, teleolojik açıdan doğru eylem, iyiliği maksimize ediyorsa iyi bir eylemdir. Deontolojist, ahlaki davranışı, haklı nedenlerine dayalı olarak değerlendirirken; teleolojist ahlaki davranışı sonuçlarına göre yargılar (Usta, 2011: 44).

Bazı mesleklerde karşılaşılan etik sorunların artışı ya da bunların farkına varılması etiğe olan ilgiyi artırmıştır. "Etik" kelimesi daha çok 20. yüzyılın son çeyreğinde yaygınlaşmaya başlamıştır. Başta "tıp etiği" olmak üzere, çevre sorunlarının olası etkilerini inceleyen "çevre etiği", iş ya da ticaret hayatında meydana gelen sorunları irdeleyen "işletme etiği", siyaset ve kamu yönetimi alanında karşılaşılan etik sorunları ele alan "siyaset etiği" ya da "yönetim etiği" günümüzde en fazla sözü edilen meslek etikleri arasındadır (Tepe, 2000). Bilindiği gibi, işletmelerin çoğunun amacı kâr elde etmek olduğundan, yöneticiler verdikleri kararlarla işletmelerine sağlayacakları faydaları ve değeri göz önünde bulundurmalı ancak aynı zamanda kârın işletmenin içinde bulunduğu çevrenin bir unsuru olarak hukuka ve etik değerlere uygun olmasına önem göstermelidir (Gözener, 2008).

İşletmelerde çalışanları, etik dışı davranarak, hileye sürükleyen üç temel unsur literatürde hile üçgeni olarak geçmektedir.

Şekil 1: Hile Üçgeni

Kaynak: Pehlivanlı, 2011: 3

Baskı unsuru; hileli işlemlerin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. İşletme çalışanları, mali içerikli baskılar, kötü alışkanlıklar dolayısıyla ortaya çıkan baskılar ve işle ilgili baskılar neticesinde etik dışı davranarak hileli işlemlerde bulunabilirler (Karacan ve Uygun, 2012: 265).

Fırsat unsuru; işletme sahibi ve tepe yöneticilerinin en çok müdahale edebilecekleri unsur olarak üçgenin ikinci ayağını oluşturmaktadır. İşletmelerde hile yapılmasını sağlayacak fırsat unsuru ne kadar düzeltilenirse, meydana gelecek hileler de o derece azalacaktır. Burada "işletme tepe yöneticilerinin iç kontrol yapısının gerekliliğine inanmaları, işletme çalışanlarıyla iletişim kurarak neyin dürüst olduğunun neyin olmadığına açıkça ortaya konulması, dürüst kişilerin işe

alınmasının sağlanması, uygun organizasyon yapılarının oluşturulması, etkili iç denetim birimleri oluşturulması, etkili bir muhasebe sistemi oluşturulması, görevlerin ayrılığı ilkesinin uygulanması, sağlıklı bir yetkilendirme sistemi kurulması, bağımsız inceleme ve gözlem faaliyetlerinin uygulanması, fiziki koruma bulunması ve sağlıklı bir belge akış düzeni sağlanması” fırsat unsurunun etkilerinin azaltılmasında kullanılabilecek önlemlerdir (Bozkurt, 2009, 113-125).

Haklı gösterme; çalışanların hak ettiklerini alamama korkusuyla hileli işlemde kendilerini haklı görmeleri durumudur. Bu eğilimin azaltılması açısından işletme içinde etik bir ortam sağlanmalıdır (Pehlivanlı, 2011: 4).

Bir davranışın etik açısından, doğru ya da haklı yapıldığını ileri sürebilmek için şu bahaneler ileri sürülebilir (Güredin, 2014: 107-108);

- a) *“Herkes bunu yapıyor; Sınavda başkaları da kopya çekiyor; başka işletmeler de defolu mali piyasaya sürüyor vb.”*
- b) *“Yasal ise ahlakidir; Bulunan bir kayıp eşyayı sahibi olduğunu iddia eden taraf ispat etmedikçe, eşyanın teslim edilmemesi.”*
- c) *“Ortaya çıkarılabilmek ve cezalandırılma olasılığı; Fazla ödeme yapmış olan bir müşteriye durumun bildirilip bildirilmemesi. Satıcı müşterinin ileride durumu anlayabileceğini ve bunun sonucunda bir daha alım yapmayacağını beklemekte ise, alıcıyı hemen durumdan haberdar edecektir; aksi halde müşterinin durumu kendisinin fark ederek başvurmasını bekleyecektir”.*

Fırat ve Üçoğlu (2009) yaptıkları çalışmada, kişileri etik dışı davranışlara iten bahanelerin başında “herkes bunu yapıyor”, “yanlış davranıştan dolayı alınacak cezanın, doğru davranıştan dolayı gelecek faydadan daha az olması” ya da “yasal olarak bu şekilde davranabiliyor olmak” olduğu ortaya koymuşlardır. Ayrıca etik dışı davranışların tümünün temelinde algılanan bir baskı, algılanan bir fırsat ve etik dışı davranışı etik kalıba uydurma olduğunu tespit etmişlerdir.

Etik dışı davranışların önlenmesinde yapılabileceklerin başında, insani ve ahlaki değerlerin aktarılması şeklinde verilecek olan eğitimler gelmektedir. Bu eğitimler, küçük yaşlardan itibaren aile, okul, çevre vb. organizasyonlar tarafından verilmeli ve prensipler, kurallar, ödüller ve hukuki yaptırımlarla da desteklenmelidir. Sadece hukuki yaptırımlar etik dışı davranışların önüne geçilmesinde yeterli olmayacaktır (Kutlu, 2008: 157).

Bu çalışmada ise birbirinden farklı etik ikilem içeren ve 11 adet vakadan oluşan, başta genel muhasebe ve dönem sonu muhasebe işlemleri olmak üzere en az iki muhasebe dersi almış/almaya devam eden öğrencilerin, etik algıları irdelenmiştir.

2. Literatür Araştırması

Ergün ve Gül (2005), muhasebe mesleğiyle ilgili dünyadaki ve ülkemizdeki etik kuralları irdelenmiş ve Balıkesir’de faaliyet gösteren meslek mensuplarının etikle ilgili algılarını ölçmeye çalışmışlardır. Sonuçta meslek mensuplarının büyük bölümünün meslek etiği kuralları hakkında ciddi boyutta bilgi eksikliklerinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Tükenmez ve Kutay (2005), muhasebe meslek mensuplarının ahlaki karar alma biçimlerini çok boyutlu bir ölçek vasıtasıyla belirlemeye çalışmışlardır. Çok boyutlu ölçeğin geçerli olduğunu ve farklı koşul ve ortamlarda kullanıldığı takdirde işletme içinde ahlaki normların yerleştirilmesine

ve davranışları problemli olan bireylerin tespit edilmesine yardımcı olacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca muhasebe meslek mensubu gözünde Türk toplumunun ahlaki ilkelerle duyarsız bir toplum olduğu, böyle bir durumda muhasebeci müşteri ilişkisinin de toplumu yansıtmaması bekleneceği, bu bağlamda; meslek mensubunun karar alma sürecine etki yapan ahlaki faktörler haricinde, her bir olaya özgü durumsal koşulların, meslek mensubu üzerinde yarattığı baskının, alınan karar üzerinde önemli etkisi olduğu düşünölebileceği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Özbirecikli ve Ural (2007), muhasebecilerin karar alma süreçlerinde etik ve sosyal sorumluluğa verdikleri önem derecesini belirlemeye çalışmışlardır. Etik ve sosyal sorumluluğa verilen önem düzeyi arttıkaça, meslekte karşılaşılan etik sorunların daha kolay farkına varılacağı ve daha doğru bir davranış yaklaşımı sergileneceği ifade edilmiştir. Çalışma Türkiye'nin yedi ilinde faaliyet gösteren 1000 muhasebeciyi kapsamaktadır. Sonuç olarak muhasebecilerin bir eylem sonucu gerçekeşecek zarar hakkındaki deontolojik normları dikkate alma eğilimi arttıkaça daha etik davrandıkları, iş deneyimleri arttıkaça daha etiksel yargılamalarda buldukları, erkeklerin daha fazla etik dışı davranışlarda buldukları, daha çok etik sorun algılayan muhasebecilerin daha doğru yargılamalarda buldukları ve etiksel algılama, yargılama ve niyet arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır.

Mujtaba vd. (2011), Tayland'da kamuda faaliyet gösteren çalışan ve yöneticiler ile hukuk faköltesinde okuyan öğrencilerin bireysel iş etiđi¹ puanlarını kıyaslamışlardır. Bireysel iş etiği puanları arasında yaş, eğitim, çalışma süreleri, yönetim tecrübesi ve cinsiyet açısından etik kararlar almada farklılık olup olmadığını ölçmüşlerdir. Sonuç olarak cinsiyet ile kamu sektöründe çalışma tecrübesinin ahlaki gelişim açısından önemli faktörler olduğunu ortaya koymuşlardır.

Kurnaz ve Gümüş (2010), muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe mesleğiyle ilgili etik olmayan davranış algılarını ölçmeye çalışmışlardır. Sonuçta öğrencilerin büyük kısmının etik dışı davranışları benimsemediklerini, üst sınıftaki öğrencilerin etik hassasiyetlerinin daha yüksek olduğunu, bazı etik dışı davranışlara karşı bayan öğrencilerin daha hassas olduğunu ve gelecekte yapılacak çalışmaların muhasebe meslek adaylarının söz konusu davranışları uygulama düzeylerinin belirlenmesi yönünde olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Sakarya ve Kara (2010), Türkiye'de muhasebe meslek etiğine yönelik yapılan düzenlemeler ve meslek mensupları tarafından algılanma biçimini ölçmüşlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının etik algılarının cinsiyet, unvan, mesleki deneyim, mükellef sayısı bakımından farklılık gösterdiği sonucuna varmışlardır.

Özdemir (2011), etik kavramının kamu iç denetçilerine çağrıştırdıklarını, etik değerlerin iç denetim faaliyetlerine etkisini ve etik kurallar çerçevesinde kamu iç denetim faaliyetlerinde hizmet tatminini etkileyen faktörleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, etik kavramının kamu iç denetimi faaliyetlerinin başarısında etkili bir unsur olduğu tespit edilmiştir.

Yalçın (2011), Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odalar Birliği tarafından oluşturulan meslek mensuplarının uyacakları etik ilkelerle ilgili işletme ve meslek mensuplarının algılarını ölçmüş ve genel olarak bu ilkelere katılım yönünde görüş beyan ettiklerini tespit etmiştir.

1 Bireysel meslek etiği skoru Clark (1966) tarafından ortaya konan etik vakalarına verilen yanıtlara göre oluşturulmuş bir skordur.

Usta (2012), kamu örgütlerinde meslek etiği ve çalışma ahlakı üzerine teorik bir çalışma yapmıştır. Sonuç olarak, etik disiplini ve ahlak kurallarının, toplumsal düzeni sağlamada, din, hukuk, örf ve adet kuralları kadar etkili oldukları görülmüş ve söz konusu bu disiplinlerin, kamu örgütlerinin etkililik, verimlilik ve performans gelişimine katkıda bulduklarını ifade etmiştir.

Fidan ve Subaşı (2014), muhasebe mesleğinin başında olan stajyerlerin etik algıları ile ilgili araştırma yapmışlardır. Meslek adaylarının çoğunluğunun etik kuralları hakkında hiç eğitim almadıklarını tespit etmişler, eğitim alanların da daha çok meslek kuruluşları yayınları ve staj sırasındaki eğitimlerle sağladıklarını belirlemişlerdir. Yine adayların yaklaşık dörtte birinin staj süresince etik dışı davranışlarla karşılaştıklarını, bunun sebebinin de müşteri kaçırma endişesiyle daha çok para kazanma isteği olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak meslek mensubu adayı olan stajyerlerin meslek etiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, TÜRMOB/TESMER ve üniversitelerde meslek etiğiyle ilgili olarak uygulamalı eğitimler verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Akın ve Özdaşlı (2014), TÜRMOB tarafından yayınlanan mesleki etik kuralları temel alınarak hem meslek mensupları hem de meslek yüksekokulu muhasebe bölüm öğrencilerinin algılarını karşılaştırmıştır. Sonuç olarak öğrenciler, meslek mensuplarına oranla dürüstlük ve şeffaflık ilkelerinin daha fazla ihlal edildiğini düşündükleri ortaya konmuştur.

Yılmaz, Yıldırım ve Bahar (2015), Samsun'da faaliyet gösteren bağımsız muhasebe meslek mensuplarının TÜRMOB etik yönetmeliğini nasıl algıladıklarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Sonuç olarak kıdemi az olan meslek mensuplarının daha kıdemli meslek mensuplarına göre genel etik algısının düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durumun iyileştirilmesi için üniversite, meslek odaları işbirliğiyle meslek etiği eğitiminin verilmesini önermişlerdir.

Literatür incelendiğinde muhasebe mesleğinde etikle ilgili yapılmış çalışmaların bir kısmının meslek mensuplarına yönelik, bir kısmının da meslek mensubu adayı lisans ve ön lisans öğrencilerine yönelik araştırmalar olduğu görülmektedir. Ayrıca farklı meslek mensupları ve farklı bölüm öğrencilerinin etik algılarını ölçmeye yönelik çalışmalar da mevcuttur. Bununla birlikte etik konularını kapsamlı vakalarla irdeleyen çalışmaya rastlanılmamıştır.

3. Muhasebe Dersi Alan Öğrencilerin Etik Algıları

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, gelecekte yapmaları muhtemel mesleklerden birisi olan muhasebe mesleğini icra edebilecek, işletme bölüm öğrencilerinin iş etiğine bakış açılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, iş etiğine bakış açıları, Clark (1966) tarafından geliştirilen vakalardan yararlanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca işletme bölümünde okuyan öğrencilerin; "Cinsiyet", "Öğrenim Türü", "Not Ortalamaları", "Sınıf", "Anne/Baba Eğitim Düzeyi", "Deneyim (İş/Staj)" ve "Etikle İlgili Herhangi Bir Eğitim Almış Olma" gibi değişkenler açısından etik algıları arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma, Giresun Üniversitesi, işletme bölümünde 2017-2018 bahar döneminde okuyan genel muhasebe, dönem sonu muhasebe derslerini alan/almış tüm öğrencileri kapsamaktadır. İlgili üniversitede bu iki muhasebe dersi 2.sınıftan itibaren verilmektedir. Ayrıca öğrenciler 3.

ve 4. sınıfta yukarıdaki iki ders haricinde maliyet muhasebesi, şirketler ve yönetim muhasebesi, uluslararası muhasebe, denetim gibi farklı dersler de almaktadır. İlgili öğrencilere anket formu birebir uygulanmıştır.

Anket formlarının tamamı analize dâhil edilmiş ve anket sonuçlarının analizinde SPSS 17,0 bilgisayar programından faydalanılmıştır.

Anket formu toplam olarak 20 adet sorudan oluşmaktadır. Bu sorulardan 8 tanesi demografik bilgi için geriye kalan 11 tanesi ise öğrencilerin iş etiği algılarını tespit etmek için vakalardan oluşan 5'li likert modeli kullanılarak oluşturulmuştur. (1- Kesinlikle Uygun Buluyorum, 2- Uygun Buluyorum, 3- Kararsızım, 4- Uygun Bulmuyorum, 5- Kesinlikle Uygun Bulmuyorum). Anket soruları oluştururken Clark (1966) çalışmasındaki vakalar öğrencilerin isim karmaşasına kapılmamaları için Türkçeye uyarlanarak uygulanmıştır. Vakaların en kısası 53 kelimedenden, en uzununu 116 kelimedenden oluşmakta ve gerçeğe uygun, günümüzde gerçekleştirilecek olayları yansıtmaktadır.

Öğrencilerin her bir vakaya verdikleri yanıtlara göre bireysel iş etik skorları oluşturulmuştur. 11 vaka için alınabilecek skorlar 11 ile 55 arasında değişmektedir. 11 skoru en az etik değere sahip olmayı, 55 ise en yüksek etik değere sahip olmayı ifade etmektedir.

Her bir vaka değişik bir etik ikilemi içermektedir. Ayrıca katılımcıların aynı uyarıcıya tepki vermelerini sağlamak amacıyla her bir vakanın alt kısmında bir "Karar Cümlesi" yer almaktadır.

1. Vaka: ABD'de bulunan bazı elektrik şirketi üst düzey yöneticilerinin aralarında gizlice anlaşarak ekipman fiyatlarını yükseltmeleriyle ilgilidir.
2. Vaka: Bir şirket çalışanın şirketin finansal durumunun iyi olmamasından dolayı isteksiz de olsa etik dışı bir satış politikası uygulamasıyla ilgilidir.
3. Vaka: Kişisel maddi durumu iyi olmayan bir yöneticinin yönetim kurulu üyesi olmasıyla şirketin temettü dağıtacağından önceden haberdar olarak hisse senedi alması ile ilgilidir.
4. Vaka: Bir otomobil şirket çalışanının şirketin kötüye giden durumunu düzeltmek için ikinci el araçlarda kilometre sayaçlarıyla oynama ve büyük kusurlarını gizleme gibi hileli yönetmelerle müşterilerini yanıltarak satış yapması ile ilgilidir.
5. Vaka: Bir mağaza zincirinin yeni mağazası için ihaleye giren firma yetkilisinin ihaleyi kazanmak için düşük fiyat teklif etmesi, karlılığı sağlamak için de kimsenin şüphelenmeyeceği şekilde malzemelerle oynaması ile ilgilidir.
6. Vaka: Bir şirket çalışanının şahsi harcamalarını şirket harcaması gibi göstererek kazanç sağlaması ile ilgilidir.
7. Vaka: Şirket içi terfilerde sözü geçen bir yöneticinin daha nitelikli elemanı değil şirketin en büyük müşterilerinden birisiyle daha iyi ilişkileri olan diğer çalışanı terfi için önermesiyle ilgilidir.
8. Vaka: Bir dergi editörünün dergilerine reklam veren bir müşteriyle ilgili olumsuz haber yapmamasıyla ilgilidir.

9. Vaka: Bir şirket denetçisinin şüpheli bir olayla ilgili yaptığı araştırma sonucu tek seferlik nispeten küçük bir rüşvet olayını tespit etmesi fakat şirketin genel olarak durumunun iyi olmasından bu olayı raporlamamasıyla ilgilidir.
10. Vaka: Rakip giyim firma yöneticisini daha iyi şartlar sunarak işe alan ve onun rakip firmayla ilgili bilgilerinden yararlanan bir firmayla ilgilidir.
11. Vaka: Aracı bir kurum şirketinde çalışanın şirket çıkarları açısından aslında iyi durumda olmayan bir şirketin hisse senedini alması yönünde tavsiye vermesiyle ilgilidir.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amaçları çerçevesinde aşağıda belirtilen alternatif hipotezler belirlenmiş ve bu hipotezler istatistiksel analizler ile test edilmiştir:

H_1 : Öğrencilerin cinsiyetleri ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_2 : Öğrencilerin öğrenim türleri ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_3 : Öğrencilerin not ortalamaları ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_4 : Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfları ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_5 : Öğrencilerin ailelerinin gelirleri ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_6 : Öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_7 : Öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_8 : Öğrencilerin iş/staj deneyimleri ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_9 : Öğrencilerin etik ile ilgili eğitim almaları ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

3.4. Araştırmanın Bulguları ve Analizi

Çalışmanın bu bölümünde yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar analiz edilmektedir.

3.4.1. Demografik Özelliklerin Analizi

Ankete katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Demografik Özellikler

Değişkenler		Frekans	(%)Yüzde
Cinsiyet	Erkek	140	49
	Kadın	146	51
Öğrenim Türü	Örgün öğretim	133	46,5
	İkinci öğretim	153	53,5
Not Ortalaması	2,00'den az	24	8,4
	2,00 -2,50	65	22,7
	2,51 – 3,00	99	34,6
	3,01 – 3,50	87	30,4
	3,51 ve üzeri	11	3,8
Sınıf	2.sınıf	55	19,2
	3.sınıf	162	56,6
	4.sınıf	68	23,8
	Beklemeli	1	0,3
Annenin eğitim düzeyi	Okuryazar değil	20	7
	İlkokul	111	38,8
	Ortaokul	81	28,3
	Lise	61	21,3
Üniversite	13	4,5	
Babanın eğitim düzeyi	Okuryazar değil	6	2,1
	İlkokul	79	27,6
	Ortaokul	82	28,7
	Lise	88	30,7
Üniversite	31	10,8	
Deneyim (İş/Staj)	Var	150	52,4
	Yok	136	47,6
Etikle ilgili herhangi bir ders, seminer, kurs, eğitim alma durumu	Evet	157	54,9
	Hayır	129	45,1

Ankete katılan öğrencilerin özellikleri arasında en fazla öne çıkan değerler; %51'i kadın, %34,6'sı 2,51-3,00 ortalama aralığında, %38,8'nin annesi ilkokul mezunu, %30,7'sinin babası lise mezunu, %52,4'ü iş ya da staj deneyimine sahip, %54,9'u etikle ilgili bir eğitim almıştır.

Tablo 2. İş Etiği Vakalar

Vakalar	Kesinlikle Uygun Buluyoruz		Uygun Buluyoruz		Kararsızım		Uygun Bulmuyoruz		Kesinlikle Uygun Bulmuyoruz		Ortalama
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
Vaka 1	9	3,1	72	25,2	85	29,7	91	31,8	29	10,1	3,20
Vaka 2	8	2,8	57	19,9	56	19,5	114	39	51	17,8	3,50
Vaka 3	29	10,1	115	40,2	75	26,2	48	16,8	19	6,6	2,69
Vaka 4	6	2,1	27	9,4	24	8,4	80	28	149	52	4,18
Vaka 5	7	2,4	54	18,9	66	23,1	101	35,3	58	20,3	3,52
Vaka 6	8	2,8	22	7,7	18	6,3	75	26,2	163	56,9	4,27
Vaka 7	14	4,9	71	24,8	85	29,7	70	24,5	46	16,1	3,22
Vaka 8	9	3,1	59	20,6	53	18,5	111	38,8	54	18,9	3,50
Vaka 9	4	1,4	35	12,2	50	17,5	120	42	77	26,9	3,81
Vaka 10	15	5,2	62	21,7	45	15,7	86	30	78	27,3	3,52
Vaka 11	15	5,2	67	23,4	111	38,5	73	25,5	21	7,3	3,06

Vakalara verilen yanıtlar arasında en az uygun bulunan vaka, 6. Vaka (Bir şirket çalışanın şahsi harcamalarını şirket harcaması gibi göstererek kazanç sağlaması ile ilgilidir), en uygun bulunan vaka ise 3. vaka (Kişisel maddi durumu iyi olmayan bir yöneticinin yönetim kurulu üyesi olduğu için şirketin temettü dağıtacağından önceden haberdar olarak hisse senedi alması ile ilgilidir)'dir.

Tablo 3. Etik Skorları Özet Tablosu

Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Maksimum Değer	Minimum Değer
286	38,48	5,72	53	11

Etik skorları minimum değer 11 ile maksimum değer 55 arasında değişmektedir. 11 skoru en az etik değerlere sahip olmayı, 55 ise en yüksek etik değerlere sahip olmayı ifade etmektedir. Öğrencilerin etik skorlarına bakıldığında en az ya da en çok skor alan öğrenci çıkmamıştır.

3.4.3. Anket Verilerinin Normallik Testi

Gözlem sayısı 29'dan az olduğunda Shapiro-Wilk testi, gözlem sayısı 29 ve daha büyük olduğunda ise Kolmogorov-Smirnov testi kullanılabilir. (Kalaycı, 2010: 10). Veri sayımız 286 olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır.

Verilerin normallik analizi yapıldığında %5 anlamlılık düzeyinde Sig. Değeri (0,069) %5 ten büyük olduğu için verilerin normal dağıldığı söylenir.

3.5. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Bulgular

H₁: Öğrencilerin cinsiyetleri ile etik skorları arasında anlamlı bir fark vardır.

H₁ hipotezinin sınanması konusunda, cinsiyet açısından etik skorları gruplar arasındaki farklılıklar, “bağımsız gruplar t testi” ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 4’de verildiği gibidir.

Tablo 4. Cinsiyet – Algı Durumlarına Yönelik t testi Özet Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	t	P
Erkek	140	37,88	-1,752	0,081
Kadın	146	39,06		

Yapılan t testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi (0,081 > 0,05) için H₁ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre öğrencilerin cinsiyeti ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₂: Öğrencilerin öğrenim türleri ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H₂ hipotezinin sınanması konusunda, öğretim türleri açısından etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, “bağımsız gruplar t testi” ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 5’de verildiği gibidir.

Tablo 5. Öğrenim Türü – Algı Durumlarına Yönelik t testi Özet Tablosu

Öğretim Türü	N	Ortalama	T	P
Normal Öğretim	133	39,13	1,808	0,072
İkinci Öğretim	153	37,91		

Yapılan bağımsız gruplar t testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi (0,072 > 0,05) için H₂ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre öğrenim türü ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₃: Öğrencilerin not ortalamaları ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H₃ hipotezinin sınanması konusunda, not ortalamaları açısından etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, “varyans testi” ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 6’da verildiği gibidir.

Tablo 6. Not Ortalama – Etik Algı Durumlarına Yönelik Varyans Testi Özet Tablosu

Not Ortalama	N	Ortalama	F	P
2,00’den az	24	38,18	0,952	0,434
2,00 -2,50	65	37,45		
2,51 – 3,00	99	38,53		
3,01 – 3,50	87	39,10		
3,51 ve üzeri	11	39,82		

Yapılan varyans testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi (0,434 > 0,05) için H₃ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre not ortalamaları ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₄: Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfları ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H₄ hipotezinin sınanması konusunda, sınıf açısından etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, "varyans testi" ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 7'de verildiği gibidir.

Tablo 7. Sınıf – Etik Algı Durumlarına Yönelik Varyans Testi Özet Tablosu

Sınıf	N	Ortalama	F	P
2.sınıf	55	38,90	0,322	0,810
3.sınıf	162	38,42		
4.sınıf	68	38,34		
Beklemeli	1	34		

Yapılan varyans testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi ($0,810 > 0,05$) için H₃ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre sınıf ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu durum, Muğtaba vd. (2009) tarafından elde edilen "eğitim seviyesinin etik davranmayla anlamlı ilişkisi yoktur" sonucuyla uyşmaktadır.

H₅: Öğrencilerin ailelerinin gelirleri ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H₅ hipotezinin sınanması konusunda, aile gelir düzeyi etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, "varyans testi" ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 8'de verildiği gibidir.

Tablo 8. Aile Gelir Düzeyi – Etik Algılarına Yönelik Varyans Testi Özet Tablosu

Aile Gelir Düzeyi	N	Ortalama	F	P
1.300-3000	44	3,55	0,033	0,992
3.000-5.000	34	3,54		
5001 ve üzeri	29	3,52		

Yapılan varyans testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi ($0,992 > 0,05$) için H₃ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre aile gelir düzeyleri ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₆: Öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H₆ hipotezinin sınanması konusunda, anne eğitim düzeyi açısından etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, "varyans testi" ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 9'da verildiği gibidir.

Tablo 9. Anne Eğitim – Etik Algılarına Yönelik Varyans Testi Özet Tablosu

Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	F	P
Okuryazar Değil	20	37,50	0,895	0,467
İlkokul	111	38,86		
Ortaokul	81	38,68		
Lise	61	37,54		
Üniversite	13	39,85		

Yapılan varyans testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi ($0,467 > 0,05$) için H_3 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre anne eğitim durumu ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H_7 : Öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_7 hipotezinin sınanması konusunda, baba eğitim düzeyi açısından etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, "varyans testi" ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 10'da verildiği gibidir.

Tablo 10. Baba Eğitim – Etik Algılarına Yönelik Varyans Testi Özet Tablosu

Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	F	P
Okuryazar Değil	6	38,33	0,992	0,423
İlkokul	79	38,68		
Ortaokul	82	38,56		
Lise	88	37,62		
Üniversite	31	38,48		

Yapılan varyans testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi ($0,423 > 0,05$) için H_3 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre baba eğitim durumu ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H_8 : Öğrencilerin iş/staj deneyimleri ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_8 hipotezinin sınanması konusunda, iş/staj deneyimleri açısından etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, "bağımsız gruplar t testi" ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 11'de verildiği gibidir.

Tablo 11. İş/Staj Deneyimi – Etik Algı Durumlarına Yönelik t Testi Özet Tablosu

İş/Staj Deneyimi	N	Ortalama	T	P
Var	150	38,51	0,104	0,917
Yok	136	38,44		

Yapılan t testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi ($0,081 > 0,05$) için H_8 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre öğrencilerin iş/staj deneyimleri ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H_9 : Öğrencilerin etik ile ilgili eğitim almaları ile etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H_9 hipotezinin sınanması konusunda, etik ile ilgili herhangi bir eğitim alma açısından etik algı düzeyleri gruplar arasındaki farklılıklar, "bağımsız gruplar t testi" ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sınama sonuçları Tablo 12'de verildiği gibidir.

Tablo 12. Eğitim Alma – Etik Algı Durumlarına Yönelik t Testi Özet Tablosu

Eğitim Alma	N	Ortalama	t	P
Evet	157	39,03	1,814	0,071
Hayır	129	37,80		

Yapılan t testi test sonucu %5 anlamlılık düzeyi ($0,071 > 0,05$) için H_8 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre öğrencilerin etikle ilgili bir eğitim almaları ve etik skorları arasında anlamlı bir fark yoktur.

4. Sonuç

Muhasebe bilimini sadece para ile ifade edilen işlemlerin kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenmesi, raporlanması ve sonuçların analiz ve yorumlanması şeklinde tanımlamak yeterli değildir. Bu ifade edilenlerin yapılmasında uyulması gereken birtakım temel unsurlar da vardır. Bu unsurlar da birisi de sosyal sorumluluk kavramıdır. Sosyal sorumluluk ise tüm işlerin yürütülmesinde etik ve ahlaki davranmayı gerektirir.

Küreselleşen dünyada artan rekabet koşulları, karlarını maksimize, maliyetlerini minimize etmek isteyen işletmeleri oldukça zorlamaktadır. Bu zorluklar içerisinde bazı işletmeler ve çalışanlar etik dışı davranışlarda bulunarak durumları kendi lehlerine çevirmeye çalışmaktadır.

Geleceğin muhasebecileri ve işletmecileri olacak olan işletme bölüm öğrencilerinin özellikle derste ilk öğrendikleri konulardan muhasebe temel kavramlarını iş hayatında nasıl uygulayabileceklerini konu edinen araştırma sonucunda;

- Öğrencilerin en etik gördükleri durum; “Kişisel maddi durumu iyi olmayan bir yöneticinin yönetim kurulu üyesi olduğu için şirketin temettü dağıtacağından önceden haberdar olarak hisse senedi alması ile ilgili” olan durumdur. Burada öğrenciler şöyle düşünmüş olabilir; bu durumda sonuçta parası ödenerek hisse senetleri alınmaktadır ve herhangi bir hile söz konusu değildir. Hâlbuki işin aslına bakıldığında gizli bir bilgiyi edinerek kendi lehine bir çıkar sağlama söz konusudur. Bu durum şirket içinden öğrenilen bilginin ticaretidir ve yasal değildir. Öğrenciler bu hususun yasal olmadığını bilmediklerinden böyle bir yanıt vermiş olabilirler.
- Öğrencilerin en etik dışı gördükleri durum; “Bir şirket çalışanın şahsi harcamalarını şirket harcaması gibi göstererek kazanç sağlaması ile ilgili” olan durumdur. Vakanın detayına bakıldığında ilgili çalışan bu durumla ilgili olarak “Herkes böyle yapıyor, ben böyle yapmazsam aptal gibi hissederim” diye ifade etmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin bu durumu doğrudan şahsi menfaat için hile yapma olarak değerlendirdikleri için etik dışı gördükleri ifade edilebilir.
- Vakalara verilen skorlar açısından 11 en az etik davranışı 55 ise en etik davranışı ifade etmektedir. Öğrencilerin etik skorları ise 11 ile 53 arasında değişmekte, ortalama skorları ise 38,48’dir. Etik skorları açısından ilgili ortalamanın yeterli olmadığı ifade edilebilir.
- Araştırma hipotezleri test edildiğinde öğrencilerin etik skorları ile demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte her bir hipotezin literatürdeki çalışmalar ile kıyaslaması aşağıdaki gibidir:
  - Cinsiyet açısından H_1 hipotez reddedilmiştir. Bu durum Smith ve Oakley (1997) çalışmasıyla uyusmaktadır. Etik ortalama skorları açısından kadınların skorları daha yüksek bulunmuştur. Ortalama skorlar açısından bulunan sonuçlar, Ruegger ve King (1992), Peterson vd. (2001) çalışmalarıyla uyusmaktadır.
  - Ailenin gelir düzeyi etik skorlarının değerlendirildiği H_5 hipotezi reddedilmiştir. Bu durum Alan ve Au (1997) çalışmasıyla uyusmaktadır.
  - Mujtaba vd. (2009), “eğitim seviyesi etik davranmayla anlamlı ilişkisi yoktur” sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum ile H_4 , H_6 ve H_7 hipotezleri ile uyusmaktadır.

- İş/Staj deneyimi açısından H₈ hipotezi reddedilmiştir. Bu durum Eweje ve Brunton (2010) çalışmasıyla uyuşmamaktadır. Bununla birlikte Eweje ve Brunton (2010) ilgili çalışmada mesleki deneyim ve etik algısı ilişkisini ölçtükleri sorulardan birisi için mesleki deneyimle, etik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında ilgili çalışma H₈ hipoteziyle uyuşmaktadır.
- Etik eğitimi alma ile etik skorlarının değerlendirildiği H₉ hipotezi reddedilmiştir. Bu durum Luthar vd. (1997) çalışmasıyla uyuşmamaktadır. Bununla birlikte etik eğitimi alanların skorlarının, almayanlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Luthar vd. (1997) ifade ettiği gibi etik eğitimi verilmesi kişilerin etik skorlarını yükseltecektir.

Kaynakça

- Akan, P. (2007). Uygulama açısından iş etiği kuralları ve evrensel turizm etiği ilkeleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 7-20.
- Akın, O., & Özdaşlı, K. (2014). Muhasebe meslek mensuplarının mesleki faaliyetlerinde uymaları gereken etik ilkelere uyma düzeyine yönelik meslek mensupları ile meslek yüksekokulu muhasebe bölümü öğrencilerinin algıları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 63, 59-73.
- Alan, C. B., & Au, A. K. (1997). Are New Zealand business students more unethical than non-business students?. *Journal of Business Ethics*, 16(4), 445-450.
- Bozkurt, N. (2009). *İşletmelerin Kara Deliği Hile Çalışan Hileleri*. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul. Aktaran; Mengi, B. T. (2012). Hile denetiminde yetkinliklerin değerlendirilmesi-hile karosu. *Mali Çözüm Dergisi*, 114.
- Clark, J. W. (1966). *Religion and the moral standards of American businessmen*. South-western Pub. Co.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-77.
- Ergün, H., & Gül, K. (2005). Muhasebe mesleği etik kuralları ve bu kuralların meslek mensuplarınca algılanışı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 25, 143-154.
- Eweje, G., & Brunton, M. (2010). Ethical perceptions of business students in a New Zealand university: do gender, age and work experience matter?. *Business Ethics: A European Review*, 19(1), 95-111.
- Fırat, Z.F. & Üçoğlu, D. (2009, Mayıs). *Muhasebe eğitiminde etiğin iş dünyasına, öğretim elemanlarına ve öğrencilere yansımaları*. XXVIII Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Celal Bayar Üniversitesi; Aktaran: Özdemir, S. (2011). İç denetim etiği ve kamu iç denetçileri tarafından algılanışı. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakóltesi Dergisi*, 3(2).
- Fidan, M. E., & Subaşı, Ş. (2014). Muhasebe meslek mensubu adaylarının etik algıları: İstanbul ili örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 64, 111-129.
- Gözener, E. (2008). Etik ve İşletme Etiği Üzerine. *Eğitişim Dergisi*, 19.
- Güredin, E. (2014). *Denetim ve güvence hizmetleri: SMMM ve YMM'lere yönelik ilkeler ve teknikler*. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b6154044230c5.08565074.
- Karacan, S. & Uygun, R. (2012). *Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Uluslararası Denetim Standartları İle Uyumlu Denetim ve Raporlama*. Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Keleş, R. & Hamamcı, C. (2002). *Çevre Bilim*. İmge Kitabevi, Ankara, Aktaran; Koçberber, S. (2008). Dünya'da ve Türkiye'de Denetim Etiği, *Sayıştay Dergisi*, 68, 65-89.

- Kurnaz, N. & Gümüş, Y. (2010). Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Muhasebe Mesleği ile İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algı Analizi: Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Örneği, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 45, s:157-174
- Kutlu, H. A. (2008). Muhasebe meslek mensupları ve çalışanlarının etik ikilemleri: Kars ve Erzurum illerinde bir araştırma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(02), 143-170.
- Luthar, H. K., DiBattista, R. A., & Gautschi, T. (1997). Perception of what the ethical climate is and what it should be: The role of gender, academic status, and ethical education. *Journal of Business Ethics*, 16(2), 205-217.
- Mujtaba, B. G., Cavico, F. J., McCartney, T. O., & DiPaolo, P. T. (2009). Ethics and retail management professionals: An examination of age, education, and experience variables. *American Journal of Business Education*, 2(3), 13-26.
- Mujtaba, B. G., Cavico, F. J., & Sungkhawan, J. (2011). Business ethics of government employees and future lawyers in Thailand: a study of age, gender, management experience, and education. *International Business Research*, 4(1), 16-27.
- Özbirecikli, M., & Ural, T. (2007). Muhasebecilerin mesleki kararlarında etik ve sosyal sorumluluğun önemini algılama düzeyleri ve etiksel karar alma süreci: Türkiye örneği. *İktisat, İşletme ve Finans*, 22(254), 104-127.
- Özdemir, S. (2011). İç denetim etiği ve kamu iç denetçileri tarafından algılanışı. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 3(2).
- Pehlivanlı, D. (2011). *Hile Denetimi Metodoloji ve Raporlama*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Peterson, D., Rhoads, A., & Vaught, B. C. (2001). Ethical beliefs of business professionals: A study of gender, age and external factors. *Journal of Business Ethics*, 31(3), 225-232.
- Ruegger, D., & King, E. W. (1992). A study of the effect of age and gender upon student business ethics. *Journal of Business Ethics*, 11(3), 179-186.
- Sakarya, Ş., & Kara, S. (2010). Türkiye’de muhasebe meslek etiğine yönelik düzenlemeler ve meslek mensupları tarafından algılanması üzerine bir alan araştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(18), 57-72.
- Sevilengül, O. (2008). *Genel Muhasebe*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Smith, P. L., & Oakley, E. F. (1997). Gender-related differences in ethical and social values of business students: Implications for management. *Journal of Business Ethics*, 16(1), 37-45.
- Tepe, H. (2000). *Etik ve Meslek Etikleri*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayını, Ankara, Aktaran; Koçberber, S. (2008). Dünya’da ve Türkiye’de Denetim Etiği, *Sayıştay Dergisi*, 68, 65-89.
- Tükenmez, N. M., & Kutay, N. (2005). Muhasebe meslek mensubunun karar alma sürecinde meslek ahlakının yeri: çok boyutlu analiz-İzmir örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 25, 155-164.
- Usta, A. (2011). Kuramdan uygulamaya kamu yönetiminde etik ve ahlak. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 39-50.
- Usta, A. (2012). Kamu Örgütlerinde Meslek Etiği Ve Çalışma Ahlakı Üzerine Bir Değerlendirme. *Süleyman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 403-421.
- Yalçın, S. (2011). Muhasebe Meslek Mensupları ve İşletmelerin Etik Konusunda Tutumları: Türkiye Araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 54, s:47-66
- Yılmaz, E., Yıldırım, S., & Bahar, H. H. (2015). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Mesleki Etik Algısı: Samsun Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 65, s:27-41.